

LA RECUPERACIÓ DEL CASTELL D'ERAMPRUNYÀ. PRIMERES ACTUACIONS.

Mònica Borrell. Directora del Museu de Gavà.

Joan Closa. Cap de Servei de patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona

1. Presentació

El Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL), és el servei tècnic de la Diputació de Barcelona, format per un equip humà multidisciplinari (arquitectes, arqueòlegs, historiadors, documentalistes, historiadors de l'art, entre altres) que, des de l'any 1914 treballem per donar suport als Ajuntaments en la salvaguarda i posada en valor del seu patrimoni arquitectònic, tant amb suport tècnic, com econòmic. L'any 1998 vàrem obtenir el Premio Nacional de Cultura.

L'objectiu de l'SPAL, és el de preservar el patrimoni arquitectònic, arqueològic i edificat propietat dels Ajuntaments de la Província de Barcelona. Per assolir aquest objectiu treballem en dues línies:

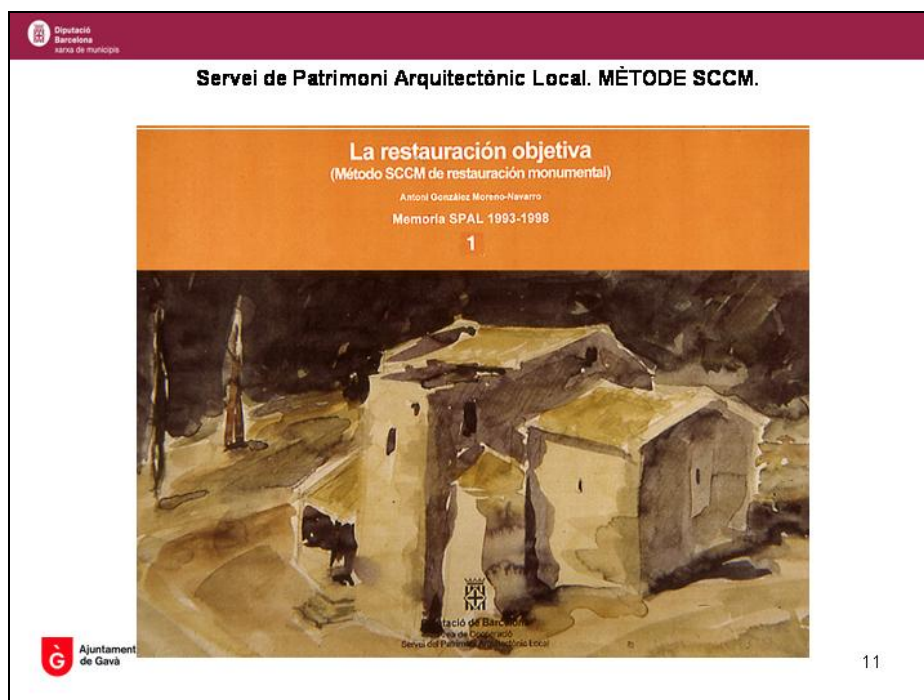
- La identificació, restauració i manteniment del patrimoni arquitectònic local per garantir-ne l'ús col·lectiu.
- La difusió del coneixement, la recerca i la documentació vinculats en la intervenció en el patrimoni.

L'Ajuntament de Gavà i la Diputació de Barcelona, a través del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, varen signar un conveni de col·laboració per a la recuperació i difusió de les restes del castell d'Eramprunyà, ubicat al Parc Natural del Garraf.

Aquestes feines les fem seguint un mètode de treball, anomenat el Mètode SCCM de restauració monumental. Aquest mètode, publicat l'any 1996, tracta el monument des de tres vessants: el monument com a document, com a arquitectura i com a significat, entenent el significat com els sentiments que la gent té respecte el monument.

En referència al què recomanen les «cartes del restauro», el mètode SCCM segueix i preconitza allò que indica la Carta de Venècia de l'any 1964: hem de transmetre els monuments amb tota la riquesa de la seva autenticitat, on l'autenticitat del monument no resideix en l'originalitat de la seva matèria, sinó en la capacitat de la matèria (antiga o nova) de testimoniar l'autenticitat dels valors documentals, arquitectònics i sentimentals del monument.

2. El mètode SCCM de Restauració Monumental.

El mètode, sistematitzat pel Cap de Servei de Patrimoni Arquitectònic Local fins l'any 2008, Antoni González, planteja tres vies d'aproximació a la realitat del monument:

- El monument com a document, en tant que testimoni de la història, i “organisme” que s'ha adaptat i transformat al llarg del temps.
- El monument com a arquitectura, en tant que definidor d'espai arquitectònic, lligat a un ús, a una funció i regit per uns cànons artístics i estètics determinats.
- El monument com a significat, en tant que com a element pertanyent a un context social determinat, recull d'uns lligams sentimentals amb la ciutadania a través dels seus valors representatius, històrics, arquitectònics, ambientals, etc.

Aquest darrer punt del monument com a significat s'acaba transformant amb el què representa el monument per als sentiments de la gent. La vinculació sentimental de la ciutadania vers un bé material és molt personal de cadascú, ja que aquest és el receptacle de les vivències i records de cada persona individual.

En aquest context, el Mètode SCCM de restauració monumental, planteja quatre etapes ben diferenciades, com a procés de restauració arquitectònica. Aquestes quatre etapes són:

- Coneixement.
- Reflexió.
- Intervenció.
- Conservació.

Cal destacar inicialment que aquestes etapes no són fases estanques i que al llarg del procés s'aniran interrelacionant entre elles. De fet per arribar a una proposta de restauració reeixida, cap etapa pot ser tancada en ella mateixa, i s'ha d'anar adaptant a l'especificitat de cada monument en cada moment.

Etapa I. Coneixement.

A l'etapa del coneixement es fan quatre preguntes al monument a les quals cal cercar una resposta:

- Com va ser ?
- Com és ?
- Què se li demana ?
- Com ha de ser ?

El resultat i les respostes a cadascuna d'aquestes preguntes ens aportarà un coneixement suficient del monument per poder abordar la següent fase amb garanties.

**Diputació
Barcelona
Servei de Patrimoni**

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. MÈTODE SCCM.

ETAPA I. CONEIXEMENT

FASE 1. PREDIAGNÒSTIC
Dictamen inicial

FASE 2. DIAGNÒSTIC
Anàlisi històrica
Anàlisi material
Anàlisi sociològica

**Ajuntament
de Gavà**

16

Etapa II. Reflexió.

A l'etapa de reflexió, l'objectiu d'aquesta és l'elecció dels criteris en funció dels objectius, els mitjans i les circumstàncies del monument.

En aquest sentit, sembla clar doncs, que sense un coneixement exhaustiu del monument és difícil poder plantejar amb garanties els criteris d'actuació. A més, d'aquí també es desprèn que no hi ha una recepta única per actuar en un monument. Cada monument és únic en les seves característiques pròpies i les circumstàncies que l'envolten.

Diplotació
Barcelona
xarxa de municipis

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. MÉTODO SCCM.

ETAPA II. REFLEXIÓ

FASE 3. EVALUACIÓ DE L'OBJECTE
Evaluació de l'interès i l'estat del monument

Evaluació de les propostes i els recursos

FASE 4. PROGRAMACIÓ DE L'ACTUACIÓ
Definició i programació de l'actuació

Projecte d'us (PU)

Estudi previ de projecte (EPP)

Ajuntament de Gavà

Pla Director

17

Etapa III. Intervenció.

L'etapa d'intervenció, és la que pròpiament podem entendre de restauració del monument. Aquesta etapa té quatre fases diferenciades com són:

- El projecte
- L'execució de l'obra
- El seguiment
- La participació

Moltes vegades, per no dir gairebé sempre, dins l'execució de l'obra es troben dades que encara no estan investigades (restes arqueològiques ocultes, discontinuïtats constructives no conegudes...) i que tot i tenir escollits uns objectius i criteris d'actuació, el coneixement d'aquestes noves dades poden modificar el projecte que s'està duent a terme. En aquest sentit és important, tal com hem dit abans, que les etapes, encara que presentades de manera

individual, no estiguin tancades en elles mateixes sinó que s'interrelacionin al llarg del procés de restauració.

Dins aquesta etapa hi ha un altre moment important, que és el de la participació. Des del Servei, creiem que la participació en la consecució dels resultats per part de tots els agents implicats en la restauració (ciutadans, administracions, tècnics...) sigui bàsica durant el procés de la restauració, i garanteixi l'apropiació col·lectiva dels resultats.

ETAPA III. INTERVENCIÓ

FASE 5. PROJECTE

FASE 6. EXECUCIÓ

FASE 7. SEGUIMENT

FASE 8. PARTICIPACIÓ

- La concurrència de la col·lectivitat
- El seguiment dels treballs.
- La visita didàctica
- L'apropiació col·lectiva del resultats ¹⁸

Diputació Barcelona Servei de Municipis

Ajuntament de Gavà

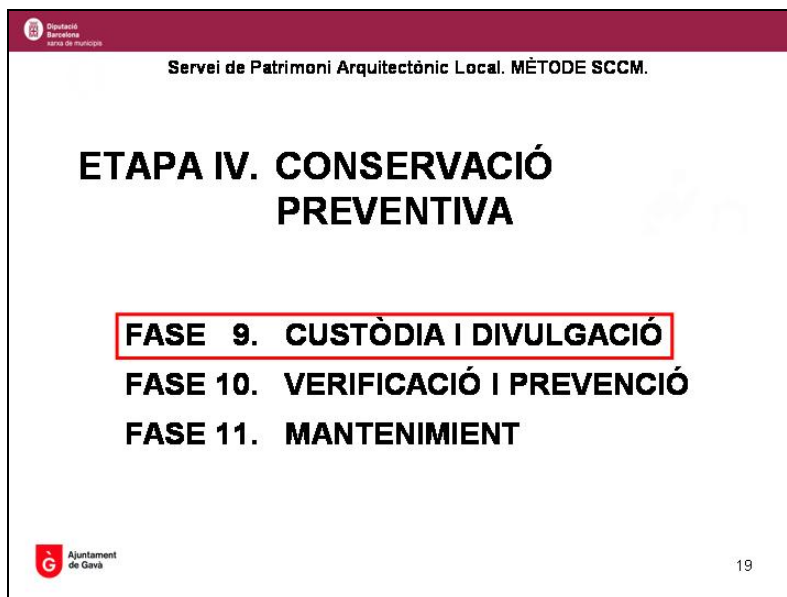
Etapa IV. Conservació preventiva

Aquesta és la darrera etapa del mètode, que es divideix en tres fases més:

- Custòdia i divulgació.
- Verificació i prevenció
- Manteniment.

Segons el primer director del Servei l'arquitecte Jeroni Martorell, *“L'ideal fóra no haver de restaurar, sinó conservar els edificis amb cura constant...”*(1913).

La primera fase de custòdia i divulgació ha de permetre la vigilància i protecció del monument, a banda de la participació ciutadana. Aquest equilibri entre com es protegeix el monument dels agents exteriors i com s'ensenya i la ciutadania se n'apropia, és bàsic per al desenvolupament final de l'acte de restauració.

3. Actuacions realitzades al Castell d'Eramprunyà.

El desembre de 2009, es va signar el conveni específic d'actuacions urgents al castell d'Eramprunyà entre la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Gavà.

En el conveni, s'especificaven les bases de la col·laboració entre l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona.

Actuacions de l'any 2009-2010.

Col·locació de la tanca.

Aquest tancament ha comportat la construcció d'una tanca perimètrica que permet el control de l'accés al recinte de les restes del monument. La tanca permet:

- Evitar els danys al monument i a les persones.
- Incorporar les restes del castell a l'interior del recinte per protegir-les.

El replanteig i la col·locació de la tanca de protecció s'ha fet seguint el protocol i sol·licitant els permisos de tancament, un cop fet el replanteig in-situ, a:

- Donada la condició de Bé Cultural d'Interès Nacional, a la Comissió Territorial de Patrimoni Cultural de Barcelona del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.
- Donada la seva ubicació a l'interior del Parc Natural del Garraf, a l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona.
- A l'Ajuntament de Gavà.

**Directors
Barcelona
servei de municipis**

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local.

a. Fases del treball executat
-Tancament del recinte del castell per evitar danys al monument i a les persones (2009)

**Ajuntament
de Gavà**

25

Visites guiades al castell.

Les visites guiades s'estan realitzant mensualment des de l'Ajuntament juntament amb la Unió Muntanyenca Eramprunyà. La creació de recorreguts segurs, es va fer en paral·lel al tancament. Els objectius de les visites guiades són:

- Garantir l'accés al castell, un cop tancat, al ciutadà.
- Protecció dels recorreguts per garantir-ne la seguretat.

**Directors
Barcelona
servei de municipis**

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local.

-Crear recorreguts segurs per garantir a la ciutadania l'accés al castell de manera guiada i amb seguretat. (2010)

**Ajuntament
de Gavà**

26

Consolidació d'urgència del castell.

Aquesta fase de treball s'ha adaptat als recorreguts visitables en cada moment, de manera que la seguretat d'accés ha estat precedida per una actuació de consolidació i de mesures de seguretat a les estructures del castell.

Totes les actuacions tenen un caràcter provisional per garantir l'estabilitat de l'estructura per tal que sigui el Pla Director qui plantegi els criteris de restauració. Els objectius de la consolidació han estat:

- Preservar les restes del castell.
- Dotar de seguretat al visitant i a les estructures

Actuacions de l'any 2011.

Desbrossada selectiva del Turó del Castell.

S'ha realitzat una desbrossada selectiva que ha permès posar al descobert tot un seguit d'estructures històriques del castell, fins ara ocultes enmig de la vegetació, i el coneixement de les quals ajudarà a definir l'evolució històrica del conjunt. Aquestes feines s'han fet en coordinació amb l'Oficina Tècnica de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, ja que el castell es troba dins del Parc Natural del Garraf i amb els permisos prescriptius dels Serveis Territorials de Barcelona del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya. La desbrossada ha comportat unes feines prèvies d'identificació i salvaguarda de les espècies vegetals protegides,

Els objectius de la desbrossada han estat:

- El coneixement de la realitat física del castell i del turó.

Aixecament planimètric i topogràfic del castell

Els objectius de l'aixecament planimètric, han estat el coneixement de la realitat física del castell i el seu entorn immediat, com a suport a la posterior actuació.

Consolidació de l'espadanya de l'església de Sant Miquel

Les feines de consolidació de l'espadanya de l'església de Sant Miquel, han servit per corregir-ne els problemes funcionals i les patologies que presentava, assegurant-ne la seva estabilitat

La restauració de l'espadaña s'ha realitzat de manera mimètica a les imatges existents del monument de principi del segle XX,

L'objectiu de l'actuació és la de potenciar l'ús social del monument sobretot durant la celebració de l'aplec de Sant Miquel amb la col·locació de la campana al seu lloc històric.

Desenrunat i recerca arqueològica.

La recerca arqueològica ha comprès la neteja de runes del propi edifici per tal d'assolir els nivells de circulació originals, a banda d'algunes cales d'exploració puntuals que complementin la informació aportada pel desenrunat així com la de la documentació històrica, centrant-se en el recinte sobirà i puntualment en algunes zones del recinte jussà.

La fase de recerca arqueològica es completarà d'aquelles actuacions de consolidació necessàries per a garantir la pervivència de les restes posades al descobert.

L'objectiu de l'actuació és la d'aprofundir en el coneixement de l'evolució històrica del monument.

Investigació històrica, bibliogràfica i documental

La feina d'investigació històrica s'està realitzant recollint tot el contingut documental que es coneix fins al moment i cercant, nova documentació inèdita que pugui romandre en algun arxiu o fons. La investigació històrica que es realitza s'entén en el context de la baronia d'Eramprunyà, i del seu entorn geogràfic.

Serà un complement bàsic de la investigació arqueològica.

L'objectiu és el del coneixement de l'evolució i història del castell, des de les fonts documentals.

4. Objectius de les feines fetes fins ara

Totes aquestes tasques van encaminades al coneixement de la realitat física del castell i la seva història per tal de redactar el Pla Director del castell, com a document que formalitza els usos, les fases, els costos i marqui els criteris per la restauració i posterior utilització del monument.

Barcelona, 30 de març de 2012.

Joan Closa Pujabet.
Cap del Servei de Patrimoni
Arquitectònic Local